

Geometria és gesztus hullámhosszain

Crossing Borders – A Grüner-gyűjtemény

Danubiana Meulensteen Art Museum, Dunacsún, 2017. III. 16. – V. 28.

TOLNAY IMRE

Határátkelés, ha nem is hetedhéten, de hármón, és a nagy víz zsilipjén át mindenképpen. Nem mese, bár holland kortárs meséhez illene a naturális-indusztriális táj, ahová a magyar-osztrák-szlovák hármas határon, a felduzzasztott Duna közepén létrehozott szigetre épült a Danubiana Meulensteen Art Museum, a részben holland alapítású kortárs múzeum a szlovákiai Dunacsúnban. Az igazán fiatal és a közelmúltban újabb terekkel gyarapodott intézmény tárlatai sorában a kortárs magyar művészet valamely szegmensét bemutató kiállítások közül már a kilencedik a mostani. De, amint a *Crossing Borders* című,

a Grüner-gyűjteményt bemutató kiállításához készült elegáns és vastkos katalógusalbum bevezetőjében a múzeum igazgatója, Vincent Polakovič fogalmazott: „ki szalasztaná el az alkalmat, hogy olyan művészegyéniségek alkotásait együtt láthassa, mint Ilona Keserű Ilona, Bak Imre, Nádler István, Maurer Dóra vagy Birkás Ákos?”¹

A gyűjtemény létrehozója, az Egyesült Államokban élő *Grüner György* neves fizikus, friss diplomásként először a Központi Fizikai Kutatóintézetben dolgozott, majd egy londoni posztdoktori munka után az intézetbe visszatérve kutatócsoportot hozott létre. Ekkoriban nyugat-európai egyetemeken volt vendégprofesszor. 1980-ban a Kaliforniai Egyetem Los Angeles-i kampusza (UCLA), mely a világ egyik vezető kutató intézménye, egyetemi tanárnak nevezte ki, az állás betöltése miatt azonban elveszítette magyar állampolgárságát. Grüner a világ egyik legtöbbet idézett fizikusa, számos rangos külföldi szakmai testület tagja és azok díjazottja, emellett 1991-től az MTA külső tagja, a BME címzetes tanára, egykori itthoni diákjainak egy jelentős része ma már a hazai fizika meghatározó alakja. A gyűjtő tudományos szakmai életművének rövid méltatása azért helyénvaló, mert Grüner György elmélyült tudósként viszonyul a képzőművészethez, a tudomány és a művészet közötti átjárás a gyűjtemény darabjainak egyik legfontosabb hívószava. E kollektív talán legmarkánsabb vezérfonala létünk nagy kérdésére a tudomány és művészet finom érintkezési pontjai mentén keres választ. Számos, a természettudomány által is feszegetett kérdés, probléma érhető tetten tehát különböző olvasatokban, megközelítésekben a múzeum termeiben. Az alkotó-gondolkodó embernek a végtelenhez, a bejárhatóhoz, a megismerhetőhöz, a rációhoz és émoációhoz, a tér rétegeihez, a kép mibenlétéhez, elemeihez – egyszersmind itt létünk jelentésrétegeihez való viszonyáról szól valamennyi mű. A szín, a geometria, a gesztus – a festészet, plasztika fontos vizuális eszköze, míg a fények, rezgések, mozgások hullámhosszai, frekvenciái a fizika kutatási területeinek egyik fontos tartománya is egyben. A Danubiana időszaki kiállítóterének földszintjén tágas és világos hosszanti tér fogadja a belépőt, a stilizált bárka formájú épület „főhajója” egyik oldalán nagy üvegfelületen kommunikál a művészet a természettel: a szoborpark sétánya mögött a Duna örökké fodorozódó, ragyogó tükre sokszorozza meg a bejutó fényt. Az ablakfal két oldalán *Birkás Ákos* egyik jelentős alkotói periódusából származó, nagy méretű emblemikus festményeivel, a Fej-sorozat három darabjával találkozunk. Birkás a 80-as években eljutott az újfestőség egy magas hőfokú változatáig, számos

HETEY KATALIN:

Relief, 1973,
cement, márványpor öntvény,
59x70x10 cm
HUNGART © 2017

Kiállítási enteriőr
HAÁSZ KATI és **WOLSKY**
ANDRÁS műveivel
HUNGART © 2017

foto: Tolnay Imre

foto: Tolnay Imre

expresszív benső tájképe tanúskodik erről az időszakról. Innen érkezett az absztrakt, ikonikus portrékhoz, melyek letisztult meditatív művek, expresszív gesztusokból felépített, gazdag rétegződésű anyag-szellem esszenciák. Intenzív nonverbális párbeszéd jön létre Birkás képei és az üvegfelülettől jobbra induló felületen sorakozó Nádler-képek, valamint a szemközt látható, festőileg és gondolatilag egyaránt izzó Keserü-művek és a köztük helyet kapott Nádler-plasztikák között. Szembesülhetünk Keserü Ilona festészeti kutatásaival, a retinánkon különböző helyzetekben létrejövő utóképek festészeti és térfestészeti példáival (Kis móbiusz, 1998) is, valamint néhány korábbi, forma- és szinkutatási ténykedését fémjelző munkájával.

A következő faszakaszon is *Nádler István* festményeit látjuk, csak korábbi, 70-es évekbeli alkotói korszakából, ahol a hard edge kimért, hűvösen tárgyilagos geometriája, síkmegfeleltetési jelentették képei gerincét, később pedig letisztult, meditatív gesztusok rétegeiből építette fel festményeit. A Grüner- és a Meulenstein-gyűjteményben is fontos szerepet kapnak *Konok Tamás* alkotásai. Konok zenei és matematikai megfontolásokon alapuló geometriájával, tudományos elmélyültséget és transzcendens tartalmakat megszólaltató életművével a hazai festészet egyik legelismertebb alkotója, és e gyűjtemény egyik reprezentáns művésze. Felesége, a 2010-ben elhunyt *Hetey Katalin* szobrai és képei is a Konok-oeuvre-höz hasonlóan fajsúlyos alkotások, a kollektív és a tárlat egymással párbeszédet folytató műveit erősítik. *Matzon Ákos* szervesen ide illeszkedő reliefjei is geometrikus sík- és térstruktúrák jelennek meg.

Gáyor Tibor építészeti és zenei struktúrák ismétlődésének és változásainak rendszeréből felépülő életműve és *Maurer Dóra* szintén igen sokrétű munkássága is a kollektív meghatározó része. A gyűjteményben Maurer 70-es évekbeli kísérleti-meditatív grafikáiból és az ezredforduló körül készült szférikus síkjából, monokróm festőiségű térillúzióiból is látunk alkotásokat. *Haraszty István* gazdag munkásságát két reliefműve képviseli, míg az Iparterv-generáció nagy egyéniségei közül *Fajó János* finoman kimozduló szimmetriákból konstruált, letisztult geometriájú alkotásaiból és *Hencze Tamás* átmenetekből, fényből és annak hiányából felépített képeiből több is szerepel a tárlaton. A két éve eltávozott, sajnálatosan nem eléggé ismert *Rákóczy Gizella* fénystruktúra-akvarelljei és fénykockája is erősítik a gyűjteményt.

KONOK TAMÁS: S.T., akril, vászon, 100x100 cm
HUNGART © 2017

RÁKÓCZY GIZELLA munkái
HUNGART © 2017

foró: Tolnay Imre

foró: Tolnay Imre

foto: Tolnay Imre

KESERÜ ILONA:
Kis möbiusz, 1998,
olaj, vászon, 50x30 cm
HUNGART © 2017

Wolsky András és Haász Katalin a fiatalabb középgeneráció alkotói, mindkettőjük művészete a geometria síkban vagy térben keletkező mozgásaival, rétegeivel foglalkozik. Wolsky síkmértani alakzatok fény-árnyék hálóját, térben mozgó layereit festi meg monokróm, egymást fedő mezőkként a véletlenek és a tudatosság algoritmusaihoz egyaránt merítve. Haász geometriája talán emocionálisabb, bár érzékeny megfestett möbiuszszalagjaival, a kettő között végtelen eszmei és festői gondolatával, valamint az időmérés egyik ősi eszközének, a napórának egy finoman organikus-periodikus hálót alkotó térbe álmódásával is találkozhatunk nála. A tárlat legfiatalabb művészei, Barna Benedek és Bolygó Bálint munkái mozognak talán leginkább a tudomány és a művészet köztes terepén. Az op-art és pszeudo törekvéseivel is rokon műveik a kollekción progresszív kortárs szeptét jelentik.

Jó döntésként, méltó hommage-ként az Európai Iskola és az elvont művészek csoportja alkotóinak szánta az emeleti traktust a kiállítás kurátora, N. Mészáros Júlia. Gyarmathy Tihamér és Lossonczy Tamás nagy ívű munkásságában geometrikus, szimbolikus, szürreális metódusok egyaránt megfigyelhetők. E nyugtalanul kutató-kereső, a társadalmi problémákra és természeti törvényszerűségekre is építő, lélektani rezdülésekre érzékeny festők számos, eltérő korszakokból származó művével büszkélkedhet a Grüner-gyűjtemény. Bálint Endre archetipikus motívumokból felépített képi világát három monotípiája képviseli, míg Lossonczy Ibolya organikus ősfarmákat, örvénylő természeti-vizuális erőket újrateremtő szobraival és grafikáival szerepel.

Anyagi és szellemi tartalmak mérettek meg a gyűjtő szemével-szívvel, a tudós vizuális ítéleteivel, és találtak méltónak az együttlátásra, ez adja a gyűjtemény maradandó és növekvő értékét, spiritualitását, határokon átnyúló erejét.

Jegyzet

- 1 Modern and Contemporary Hungarian Art / Crossing Borders – The Grüner Collection, Meulensteen Art Museum, 2017

Kiállítási enteriőr **BIRKÁS ÁKOS**
festményeivel és **NÄDLER**
ISTVÁN plasztikájával
HUNGART © 2017

foto: Tolnay Imre